

Спеціалізованій вченій раді Д 12.105.03
Донбаської державної машинобудівної академії
Міністерства освіти і науки України,
М. Краматорськ

ВІДГУК

офіційного опонента

**кандидата економічних наук, доцента Дьчкової Юлії Миколаївни
на дисертацію Мартиненко Людмили Миколаївни
на тему: «СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО
РИНКУ УКРАЇНИ»,**

**подану на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит**

Актуальність обраної теми дисертації

Сьогодні у світі зростає значення страхування як механізму фінансової стабілізації, засобу підвищення якості життя населення та забезпечення безперервної виробничої діяльності підприємств в умовах нестабільної економіки. Нажаль, темпи зростання страхового ринку України сповільнилися. Протягом останніх років не були проведені необхідні реформи як законодавства, так і ринку в цілому. Це призвело до того, що страховий ринок України переживає період стагнації і не показує істотного зростання. Вагомим чинником, що гальмує розвиток страхового ринку України, є відсутність чітких стратегічних орієнтирів його розвитку в області регулювання і ефективності функціонування.

З цих позицій тема дисертаційного дослідження Мартиненко Л. М. надзвичайно актуальна. Визначення стратегічних орієнтирів, пріоритетів та напрямків розвитку вітчизняного страхового ринку дозволить найближчим часом компенсувати негативні наслідки системної фінансової і політичної кризи, забезпечити стійке зростання страхового ринку, поліпшити його якісні показники, що є необхідною умовою успішної інтеграції в світову економічну спільноту.

Актуальність теми підтверджується зв'язком дослідження з науковими планами та програмами. Дисертація є складовою науково-дослідних робіт Академії муніципального управління Міністерства освіти і науки України

(«Дослідження економічних, соціальних і правових проблем становлення соціально орієнтованої ринкової системи України», номер держреєстрації 0101U005489, 2007–2010 рр., автором розроблено та обґрунтовано механізм стратегічного розвитку страхового ринку України); Донецького державного університету управління Міністерства освіти і науки України («Фінансовий механізм державного управління економікою України», номер держреєстрації 0104U008798, 2011–2014 р., автором сформульовано засади реалізації принципів системного й об'єктно-цільового підходів та страхового захисту ідентифікації сукупних можливостей національної сфери страхування).

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій.

Аргументованість сформульованих положень, висновків і рекомендацій забезпечується комплексним відбором наукових підходів і методів, які були залучені автором для свого дослідження, чіткою постановою мети дослідження та правильним вибором завдань для її досягнення.

Дисертантом чітко сформульована мета дослідження, яка спрямована на обґрунтування теоретико-методичних засад та розробку практичних рекомендацій щодо формування стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку в Україні (с. 4). Об'єкт, предмет, мета роботи логічно пов'язані та чітко окреслюють поле дослідження. Об'єктом дослідження є процес функціонування та розвитку страхового ринку України. Предметом дослідження автор визначив теоретико-методичні та практичні аспекти формування стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку в Україні (с. 5).

Позитивної оцінки заслуговує й структура роботи, яка передбачає продуману логічну послідовність викладення основних питань і проблем, пов'язаних з розкриттям теми. У відповідності до поставленої мети, автором було вирішено широке коло наукових завдань.

На основі узагальнення підходів вітчизняних та зарубіжних вчених в першому розділі досліджено сутність страхового ринку (с. 9-28) та обґрунтовано необхідність стратегічного управління його розвитком (с. 29-37),

розвинуті теоретико-методологічні положення щодо обґрунтування поняття «стратегічні орієнтири розвитку страхового ринку», визначені етапи процесу їх формування (с. 37-42). Концептуальні положення стратегічного розвитку страхового ринку розроблено на основі застосування комплексу базових теорій (стратегічного управління, ухвалення рішень) та економічних законів (композиції, синергії, пропорційності та ін.) (с. 42-52).

В другому розділі з метою формалізації стратегічних орієнтирів розвитку автором проведено комплексне дослідження статистичних показників функціонування світового та національного страхових ринків (с. 59-87), на базі системного аналізу вдосконалено науково-методичний підхід до формування і реалізації концепції розвитку страхового ринку України, запропоновано методичний підхід до оцінки рівня стратегічного розвитку: визначення сценаріїв на основі обчислення індексу стратегічного розвитку (с. 87-113), оцінка результативності реалізації цільових програм розвитку на основі використання методу експертних оцінок (с. 114-132).

В третьому розділі на основі фінансової звітності проведена оцінка ефективності реалізації стратегій розвитку страхових компаній України (с. 135-157), запропоновані напрями реалізації механізму розвитку страхового ринку України на основі застосування методу сценаріїв (інерційного, економетричного, інноваційного) (с. 158-173).

У процесі дослідження використано: абстрактно-логічний метод (для визначення сутності та співвідношення основних теоретичних понять і категорій з питань страхування і стратегічного управління), економіко-статистичні методи (для виявлення тенденцій функціонування і розвитку національного і світового страхових ринків), методи системного і кореляційного аналізу, експертних оцінок (для розробки пропозицій щодо впровадження концепції побудови стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку).

Таким чином, наукові положення, висновки та результати, що містяться у дисертації, базуються на глибокому теоретичному аналізі та систематизації праць з теорії та практики функціонування та розвитку страхового ринку.

Обґрунтованість та достовірність наукових результатів підтверджуються аналізом монографічних праць вітчизняних і зарубіжних учених, використанням загальнонаукових методів дослідження, статистичних даних Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, фінансової звітності страхових компаній України.

Пропозиціям, розробкам та висновкам, які представлені в дисертації, властива повнота та логічність викладення, достатній рівень обґрунтованості й достовірності, наукова новизна. Обґрунтування обраної теми дисертації слід вважати змістовним, а коло вирішуваних завдань таким, що сприяє розкриттю теми та досягненню мети дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційної роботи Мартиненко Л. М. насамперед визначається у вирішенні актуального наукового завдання розробки теоретичних та практичних рекомендацій щодо формування стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку.

До найвагоміших результатів дисертаційного дослідження слід віднести наступні положення.

1. Удосконалення методичного підходу до оцінки рівня стратегічного розвитку страхового ринку (с.113-121). На відміну від існуючих, запропонований автором підхід передбачає два напрямки: по-перше, оцінку рівня стратегічного розвитку страхових компаній; по-друге, оцінку результативності реалізації попередніх цільових програм розвитку страхового ринку на рівні державного регулювання. Такий підхід надає можливість при розробці концепції розвитку страхового ринку враховувати всі рівні його функціонування, оцінити ступінь впливу окремих складових стратегій (маркетингової, організаційної, фінансової, інформаційної та ін.) на рівень розвитку страхового ринку.

2. Заслуговує на позитивну оцінку вдосконалення методичного підходу до оцінки результативності реалізації концепції розвитку страхового ринку (с. 123-132). На відміну від існуючих, запропонований підхід дозволяє, по-

перше, угрупувати основні критерії результативності цільових програм розвитку з врахуванням їх пріоритетності; по-друге, на основі обчислення комплексного показника ефективності, кількісно оцінити результативність реалізації концепції розвитку страхового ринку. Висока практична значимість такого науково-методичного підходу виражається в можливості підвищення обґрунтованості управлінських рішень при формування цільових програм і стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку.

3. Механізм страхового ринку є базовим елементом, що забезпечує його функціонування. Запропонований автором механізм розвитку страхового ринку (с. 91-99) на основі системного підходу, на відміну від існуючих, базується на поєднанні певної сукупності підсистем (державного регулювання, ресурсного забезпечення, науково-методичного забезпечення та ін.). Таким чином, формування концептуальних напрямків розвитку страхового ринку має здійснюватись на кожному етапі в рамках певної підсистеми з врахуванням її основних функцій. Це забезпечує підвищення якості реалізації концепції стратегічного розвитку в цілому.

4. Вдосконалення науково-методичного підходу до реалізації концепції розвитку страхового ринку (с. 165-173). Запропонований автором підхід, на відміну від існуючих, базується на порівнянні різних сценаріїв розвитку (інерційного, економетричного, інноваційного). Прогноз показників розвитку страхового ринку, зроблений за певним сценарієм, підвищує обґрунтованість прийняття управлінських рішень, дозволяє скорегувати та удосконалити тактичні завдання при негативних змінах зовнішніх факторів з метою досягнення стратегічних цілей,

Теоретичне і практичне значення мають такі наукові здобутки автора щодо уточнення поняття стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку як системи критеріїв у відповідності до напрямів довгострокового розвитку, що надає можливість їх корегування залежно від зовнішнього та внутрішнього середовища.

Резюмуючи аналіз основних наукових здобутків дисертанта, можна відмітити, що вони отримані самостійно, носять комплексний характер, є достатньо обґрунтованими та мають надійний методологічний фундамент.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні теоретичні положення дисертації доведено до рівня конкретних практичних пропозицій у формі, придатній для використання в процесі формування стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку. Зокрема, результати досліджень було використано Національною комісією, яка здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг України при опрацюванні законопроектів щодо подальшого розвитку страхового ринку України, прийняті до впровадження в діяльність страхових компаній ПАТ «Страхова група «ТАС», ПАТ «Страхове товариство «Іллічівське». Окремі наукові положення запроваджено у навчальний процес Донецького державного університету управління Міністерства освіти і науки України при викладанні дисциплін «Страховання», «Основи страхування». Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації апробовані автором на 2-х міжнародних науково-практичних конференціях.

Повнота викладення результатів дослідження у публікаціях

Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в результаті проведеного дослідження, викладено автором у 12 одноосібних працях загальним обсягом 3,88 ум. друк. арк., 7 статей опубліковано у фахових виданнях (у тому числі 2 – у наукових виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз). Аналіз змісту друкованих праць за темою дисертації дозволяє зробити висновок, що в них достатньо повно відображено методику дослідження, наукові результати і основні висновки. Зміст та обсяг друкованих праць, а також їх кількість відповідає вимогам щодо публікацій основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до вимог, встановлених Міністерством освіти і науки України. Усі пункти наукової новизни дослідження, які заявлені в авторефераті, необхідним чином відображено у дисертаційній роботі.

Дискусійні положення та недоліки

Відзначаючи в цілому достатній рівень наукових здобутків дисертанта, обґрунтованість переважної більшості результатів дослідження, необхідно вказати на певні недоліки.

1. У п. 2.3 автором запропонований методичний підхід до оцінки рівня розвитку страхового ринку у відповідності до стратегічних орієнтирів (с. 113-132). У якості стратегічних орієнтирів розвитку ринку при цьому пропонується система показників, що характеризують діяльність страхової компанії (с. 115). На думку дисертанта, на підставі обчислення інтегрального показника рівня стратегічного розвитку страхових компаній та угруповання компаній за рівнем стратегічного розвитку можна здійснити обґрунтований вибір стратегії розвитку ринку (с. 122). Але залишається неясним конкретний механізм і характер зв'язку інтегрального показника стратегічного розвитку кожної компанії з показником стратегічного розвитку ринку і з визначенням стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку.

2. Оцінка результативності реалізації сформованої Концепції розвитку страхового ринку є надзвичайно важливою в контексті формування стратегічних орієнтирів на майбутній період. Запропонований автором методичний підхід оцінки результативності реалізації Концепції базується на методі експертних оцінок (с. 129). Тому, доцільним є конкретизація механізму формування експертної групи, її кількісного та якісного складу, визначення рівня компетентності експертів (табл. 2.7 с. 130).

3. В п. 3.1 автором була проведена оцінка результативності реалізації Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 р. (табл. 3.6 с. 145-146).

За результатами автором встановлено, що Концепція виявилась неефективною, тому що носила декларативний характер (с. 144). Виходячи з мети роботи, доцільним було б конкретизувати, які цілі не були досягненні, вказати на основні критерії, за якими Концепцію слід визнати неефективною.

4. В п. 3.3 автор формує концептуальні напрями розвитку страхового ринку (с. 161-165). Слід зазначити, що пропозиції автора носять у більшості декларативний характер. Доречним було б визначити конкретні механізми забезпечення виконання сформульованих завдань (наприклад, запобігання неплатоспроможності страховиків (с. 162), забезпечення ефективної взаємодії державних органів та сфери страхування (с. 164)), визначити рівень виконання та джерела фінансування заходів.

5. В п. 3.3 автор пропонує при розробці Концепції розвитку страхового ринку розглянути різні сценарії його розвитку: інерційний, економетричний, інноваційний) (с. 165-172). В рамках економетричного сценарію автор представляє кореляційну модель сегмента добровільного страхування (с. 167). Відбір значущих факторів для побудови моделі не є достатньо обґрунтованим (наприклад, сумнівним є вплив фактору x_3 – страхові виплати – на обсяг зібраних страхових премій). Доцільно було б провести перевірку адекватності та якості моделі на основі коефіцієнтів детермінації та F-критерію Фішера.

6. У рамках інноваційного сценарію розвитку страхового ринку (с. 169-172) автор пропонує тільки 2 напрями розвитку страхового ринку (табл.3.14) – впровадження обов'язкового страхування цивільної відповідальності власника небезпечного об'єкта від вогневих ризиків та програми розвитку добровільного медичного страхування. Перелік інноваційних програм має бути значно розширений. Автор мав би конкретизувати стратегічні орієнтири розвитку страхового ринку в рамках інноваційного сценарію.

Зроблені зауваження, які стосуються складних і дискусійних питань, не знижують загальний високий науковий рівень дисертації та не піддають сумніву основні наукові досягнення, новизну та достовірність результатів дослідження Мартиненко Л.М.

Загальна оцінка дисертаційного дослідження.

Дисертація Мартиненко Людмили Миколаївни «Стратегічні орієнтири розвитку страхового ринку України» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, яке має теоретичне і практичне значення та характеризується науковою новизною.

Отримані автором науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати у сукупності вирішують важливе науково-прикладне завдання розробки стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку України в умовах нестабільної економіки, що є значним досягненням в контексті забезпечення покращення його якісних і кількісних показників, підтримки економічної та соціальної стабільності окремих регіонів і держави в цілому.

Проведене дослідження підтверджує належний рівень наукової зрілості та професійної підготовки здобувача. Дисертація відповідає пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а дисертант Мартиненко Людмила Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:
канд. екон. наук, доцент
кафедри фінансів
Донбаської державної
машинобудівної академії

Ю. М. Дьячкова

Підпис Дьячкової Ю. М. засвідчую.
Проректор з наукової роботи
і зовнішніх зв'язків ДДМА,
доктор технічних наук, професор

І. С. Алієв

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Мартиненко Людмили Миколаївни
«Стратегічні орієнтири розвитку страхового ринку України»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами.

Протягом всього періоду незалежності України неодноразово приймалися державні програми, які визначали основні напрями розвитку вітчизняного страхового ринку. Проте окремі їх позиції з питань удосконалення системи державного регулювання страхової діяльності, розвитку соціально значущих видів страхування, відновлення довіри до страхової галузі, кадрового забезпечення страхової діяльності тощо так і не були повною мірою втілені в життя. До того ж при обґрунтуванні стратегії розвитку страхового ринку України необхідно враховувати необхідність виконання вітчизняною страховою системою соціально-економічних функцій: по-перше – захист від потенційних ризиків, який необхідний для ефективного функціонування ринкової економіки, що є фактором її стабільності і стимулом для розширення підприємницької діяльності; по-друге – акумуляція довгострокових інвестиційних ресурсів для розвитку економіки.

Вітчизняні науковці та практики в галузі страхування проводять окремі дослідження з актуальних питань розвитку страхового ринку, але комплексний підхід до стратегії розвитку страхового ринку в Україні відсутній, що і обумовлює своєчасність дисертаційної роботи Мартиненко Л. М. Представлену дисертаційну роботу виконано в руслі державних, регіональних та галузевих наукових програм і тем. Дисертація відповідає основним заходам реалізації і завданням Проекту Стратегії розвитку фінансового сектора України на період до 2018 року з питань посилення конкурентоспроможності і стійкості фінансової системи в цілому та страхових компаній, пріоритетним завданням і етапам Концепції

запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами.

Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт: Академії муніципального управління Міністерства освіти і науки України за темою «Дослідження економічних, соціальних і правових проблем становлення соціально орієнтованої ринкової системи України» (номер держреєстрації 0101U005489, 2007–2010 рр.), у рамках якої розроблено й обґрунтовано механізм стратегічного розвитку страхового ринку України; Донецького державного університету управління Міністерства освіти і науки України за держбюджетною темою «Фінансовий механізм державного управління економікою України» (номер держреєстрації 0104U008798, 2011–2014 рр.), у межах якої сформульовано засади реалізації принципів системного й об'єктно-цільового підходів та страхового захисту ідентифікації сукупних можливостей національної сфери страхування.

Це, безперечно, підтверджує актуальність теми дослідження, говорить про її важливість та значимість, орієнтацію на забезпечення стратегічних завдань розвитку страхового ринку України.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна.

Наукові положення, що знайшли відображення в дисертації, повною мірою досліджені та достатньо обґрунтовані, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік використаних літературних джерел із досліджуваної проблеми та обсяг проаналізованої статистичної інформації. Обґрунтованість та достовірність наукових положень і результатів підтверджується використанням значного обсягу фактичного матеріалу, застосуванням широкого спектра методів економічних досліджень, нормативних та інструктивних матеріалів, апробацією на науково-практичних конференціях, а також повнотою використаної інформації та вибором методів її аналізу та обробки.

Тема дослідження розглянута та викладена всебічно і докладно. Дану роботу позитивно характеризує системність підходу до вирішення поставлених задач, логічна побудова й аналіз причинно-наслідкових зв'язків.

Висновки та рекомендації, які зроблені в дисертації, спираються на аналіз макро- та мікроекономічних взаємозалежностей, теоретико-методичної бази, законодавчих та нормативно-правових актів, ілюструються фактичним матеріалом. Висновки є логічно обґрунтованим підсумком виконаної роботи та повною мірою відображають основні положення проведеного дослідження та можливі результати їхнього впровадження.

Автор використав широкий арсенал сучасних методів дослідження: наукові методи пізнання соціально-економічних явищ, об'єктів і процесів; економіко-статистичні методи опрацювання фактичних даних (вибіркових досліджень, групування, порівняння середніх і відносних величин); методи моделювання, формалізації, кореляційного аналізу; матричний метод.

Логічна структура дисертаційної роботи визначається її метою. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи визначається сукупністю розроблених теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо формування стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку України.

Теоретичний аналіз наукових підходів дозволив уточнити категоріально-понятійний апарат, а саме уточнено поняття «страхування» як певний вид економічних відносин з приводу організації страхового захисту за рахунок створення і використання страхового фонду та інших фондів і ресурсів страховика з метою забезпечення стабільного економічного розвитку підприємств й економіки країни в цілому, гарантування забезпечення добробуту населення на основі розподілу непередбачуваних ризиків, задоволення потреб страхувальників, здійснення підприємницької діяльності й інвестування в економіку країни тимчасово вільних коштів (стор. 9-29).

У дисертації надано авторське визначення поняття «стратегічні орієнтири розвитку страхового ринку» як системи критеріїв щодо напрямів

розвитку страхового ринку на довгострокову перспективу, пов'язаних із постановкою конкретних цілей і завдань, розробкою плану дій відповідно до прийнятої концепції (програми, стратегії). Стратегічні орієнтири мають адаптивно-суб'єктивний характер і повинні розроблятися з точки зору перспективи розвитку страхового ринку, а не конкретного сегменту (стор. 29-41).

Автором уперше розроблено концептуальні положення стратегічного розвитку страхового ринку на засадах теорії стратегічного управління, які ґрунтуються на взаємодії теоретичних, методичних та модельно-інформаційних положень (стор. 42-55). За результатами дослідження обґрунтовано, що розвиток страхового ринку має відбуватися на основі поєднання стратегічних орієнтирів, визначених в концептуальних межах державного регулювання страхової діяльності і відносин на страховому ринку і стратегічних орієнтирів діяльності страхових компаній, які виробляються ними на основі оцінки поточного стану страхового ринку та ситуативного вибору функціональних стратегій.

Провівши аналіз стану світового страхового ринку та страхового ринку України, автор робить висновок про нерівномірність і варіативність їх розвитку. На основі виявленні загальних та специфічних особливостей розвитку страхового ринку України у дисертації розроблено комплекс заходів із адаптації позитивного зарубіжного досвіду до вітчизняних умов (стор. 59-86).

Заслуговує на увагу науково-методичний підхід до формування і реалізації концепції розвитку страхового ринку, який, на відміну від існуючої, дозволяє формалізувати й кількісно охарактеризувати ступінь розвитку, що уможливорює прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо вибору сценарію розвитку страхового ринку (стор. 87-90; 147-157).

Здобувачем переконливо аргументовано етапи процесу формування стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на визначенні способу досягнення запланованого стану та відповідних йому стратегічних орієнтирів розвитку страхового

ринку, що дозволяє встановити перспективні напрями його розвитку (стор. 92-99).

У дисертації удосконалено механізм розвитку страхового ринку, який, на відміну від існуючих, забезпечує процес розвитку страхового ринку на основі підсистем: державного нагляду та контролю; науково-методичного забезпечення; організаційно-правового забезпечення; методів та інструментів регулювання; ресурсного забезпечення, що дає можливість підвищити ефективність державного регулювання страхового ринку (стор. 91, 100-112, 158-171).

Здобувачем удосконалено методичні підходи до оцінки стратегічного розвитку страхового ринку (стор. 113-121) і до оцінки результативності реалізації концепції стратегічного розвитку страхового ринку (стор. 122-132, 135-146). Вибір стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку ураховує вплив окремих змістових складових (маркетингової, організаційної, фінансової, кадрової та інформаційного забезпечення). Двоетапний підхід передбачає: оцінку фактично досягнутих (очікуваних) результатів за ступенем досягнення стратегічних орієнтирів та оцінку результативності реалізації, що дозволяє визначити якість та подальший стратегічний розвиток страхового ринку.

Отримані автором наукові результати мають високий ступінь обґрунтованості, що підтверджується узагальненням значної кількості фундаментальних праць вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, використанням великого обсягу статистичної інформації, достатньою апробацією та впровадженням у систему управління страховими компаніями.

3. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів.

Наукове значення результатів дисертації полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і висновків, які збагачують економічну науку з питань підвищення ефективності стратегій розвитку страхових компаній і

визначають маркетингові, організаційні, фінансові, кадрові, інформаційні інструменти їх удосконалення.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення та розроблені практичні рекомендації щодо розробки стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку України можуть бути використані в процесі державного регулювання ринків фінансових послуг, складання комплексних програм розвитку діяльності страхової компанії на довгострокову перспективу. Практична цінність результатів дослідження підтверджується їх впровадженням у систему управління ПрАТ «Страхова група «ТАС», ПрАТ «Страхове товариство «Іллічівське», у навчальний процес Донецького державного університету управління Міністерства освіти і науки України.

4. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

У відкритому друці за темою дисертації опубліковано 12 наукових праць, з них у фахових виданнях – 7, у т.ч. два з них входять до реферативних наукометричних баз даних. Результати дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на 5 науково-практичних конференціях різних рівнів. З огляду на це апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

За своєю структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів і висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи становить 216 сторінок, вона містить 26 таблиць та 31 рисунок. Список використаних літературних джерел становить 224 найменування.

Зміст роботи викладено в науковому стилі, чітко, логічно і послідовно. Автореферат забезпечує ідентичність основних положень, висновків та пропозицій автора у дисертаційній роботі.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Оцінюючи в цілому достатній рівень обґрунтування теоретичних положень, розробки методичних підходів та практичних рекомендацій із підвищення ефективності стратегій розвитку страхового ринку України, необхідно відмітити, що деякі положення є дискусійними, або потребують доопрацювання.

1. Серед методів дослідження (стор. 5-6) не вказано метод коефіцієнтів (у тексті дисертації слово «коефіцієнт» вживається 64 рази), а також нормування показників (стор. 121).

2. На рис. 1.2 «Концепція стратегічного розвитку страхового ринку» не всі елементи об'єднані стрілками (стор. 44), що ускладнює сприйняття його цілісності.

3. На стор. 71-73 дисертації автор виділяє три етапи становлення страхового ринку, причому останній завершується 2011 р. Логічним було би виділення четвертого етапу, який триває по теперішній час.

4. На стор. 93 у загальному вигляді наведено формулу лінійного рівняння множинної кореляції (2.1), яка є загальновідомою. Її наявність була би зрозумілою за умови числового вираження параметрів рівняння множинної регресії.

5. У табл. 3.1 «Результати розрахунку оціночних стратегій страхових компаній за 2013 р.» (стор. 136-137) не наведено одиниці виміру показників у розрізі страхових компаній.

6. Потребують уточнення порядок визначення двокомпонент у табл. 3.7-3.11 (стор. 150-155), їх математична і економічна інтерпретація.

Висловлені зауваження і зазначені недоліки несуттєво знижують позитивну оцінку теоретичного рівня та практичного значення результатів дисертаційної роботи Мартиненко Л.М.

7. Загальний висновок.

Дисертаційну роботу Мартиненко Людмили Миколаївни «Стратегічні орієнтири розвитку страхового ринку України» можна визнати завершеним науковим дослідженням, результати якого дозволяють вирішити актуальне науково-практичне завдання – обґрунтування теоретичних положень, розробку методичних підходів та практичних рекомендацій з визначення стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку України.

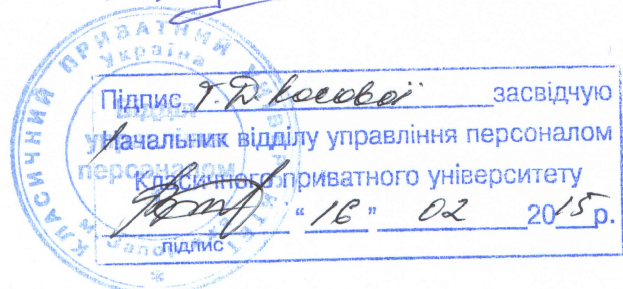
Дисертація Мартиненко Л. М. за змістом й якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Обрану тему дисертаційної роботи необхідним чином розкрито; поставлену мету досягнуто; задачі дисертаційної роботи в цілому вирішено. Тема дисертації та її зміст відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Автореферат дисертації необхідним чином розкриває основні її положення та висновки, є ідентичним дисертації за структурою та змістом.

За змістом і оформленням дисертаційна робота «Стратегічні орієнтири розвитку страхового ринку України» відповідає пп. 9, 11, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567. Автор дисертації – Мартиненко Людмила Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів і кредиту
Класичного приватного університету
(м. Запоріжжя)

Т. Д. Косова

Підпис *Т. Д. Косова* засвідчую
начальник відділу управління персоналом
Класичного приватного університету
"16" 02 2015 р.